

Suomesta kestävyyssmurroksen onnistuja

Rajana luonto, voimana ihmiset

Pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskuntamme kehittäminen vaatii toisiinsa kietoutuneiden kestävyysvajeiden nopeaa umpeen kuromista eli kestävyysmurrosta. Velkaannumme parhaillaan sosiaalisesti ja ekologisesti vielä vakavammin kuin taloudellisesti. Saamme turvattua hyvinvointimme edellytykset kestävyysmurroksen kaksoisstrategian avulla. Lisäämme kansalaisten hyvinvoinnin edellytyksiä investoimalla peruspalveluihin, aktiiviseen toimijuuteen, oppimiskykyyn ja sivistykseen samalla kun karsimme niitä yhteiskunnan rakenteita ja toimintatapoja, jotka ylittävät maapallon kantokyvyn. Valtionhallinnon oleellinen tehtävä on asettaa sitovat tavoitteet ja samalla ohjata murrosta hallitusti, oikeudenmukaisesti ja yhteisöllisyyttä tukien.

Kestävyyspaneelin suositukset valtionhallinnolle

Heti ja helposti toteutettavat toimet

Luovutaan haitallisista tuista, suunnataan niitä uudelleen ja otetaan käyttöön **uusia kestävä talouden toimintamalleja**. Esimerkiksi:

- Tuodaan BKT-mittarin rinnalle kokonaiskestävyyden indikaattorit päätöksentekoon.
- Luovutaan ympäristölle haitallisista tuista.
- Luovutaan listaamattomien yritysten osinkojen verohuojennuksesta.

Hitaammin tai hankalammin toteutettavissa olevat toimet

Asetetaan **oikeudellisesti sitovat ja konkreettiset rajat ylikulutukselle ja eriarvoistumiselle**. Esimerkiksi:

- Huomioidaan paremmin kansalaisten kestävyysaloitteet hallinnossa ja päätöksenteossa uusien osallistumiskeinojen, kuten kansalaisraatien avulla.
- Uudelleenorganisoidaan valtionhallinto kestävyysmurrokseen vastaamiseksi
- Vaaditaan viranomaisilta kattavaa kestävyysosaamista.
- Vahvistetaan tulevaisuusvaliokunnan asemaa tulevien sukupolvien oikeuksia varmistavaksi *lapsi- ja tulevaisuusvaliokunnaksi*.

Kansainvälistä neuvottelua ja sopimista vaativat toimet

Uudistetaan taloudellisen ohjauksen rakenteita ylikansallisesti neuvotellen. Esimerkiksi:

- Rajoitetaan yritysten ja yksityishenkilöiden ylikansallista verovälttelyä.
- Hinnoitellaan luonnonvarojen käyttöä ja ympäristökuormitusta, esimerkiksi verottamalla kansainvälistä lentoliikennettä.

Suomalaisten on sovitettava hyvinvointivaltio planeetan rajoihin

Suomalainen hyvinvointivaltio on tullut peruskorjauskäänneeseen. Hyvinvointivaltiota rakennettaessa toimeliaisuus lisääntyi, osaaminen karttui ja teknologia kehittyi, mutta samalla luonnonresurssit otettiin käyttöön yhä enemmän. Yhteiskunnan malli on rakennettu viime vuosisadan lähtökohdista. Se ei kykene tehokkaasti ja yhdenvertaisesti vastaamaan nyt kohtaamaamme monikriisiin, jonka taustalla ovat haitalliset ympäristömuutokset, luonnonvarojen hupeneminen, yhteiskunnallinen eriarvoistuminen ja epävakauksien lisääntyminen.

Sekä kotimaiset että globaalit tarkastelut osoittavat selvästi, että kestävä kehityksen tavoitteita ei nykyinen kehitys saavuteta. Hyvinvointimme edellytysten turvaaminen vaatii kykyä tunnistaa ja ratkaista akuutit kriisit. Samalla tulee johdonmukaisesti huomioida keskeisimmät pitkän aikavälin ongelmat, kuten yhteiskunnallinen eriarvoistuminen, ilmaston muuttuminen tai tiedon väärinkäyttö.

Kestävä kehityksen edelläkävijänä Suomella on mahdollisuus ja velvollisuus tunnistaa nykyisen hyvinvointikäsityksen ongelmat.

UUDEN HYVINVOINTIKÄSITYKSEN MUKAISIA PÄÄTÖKSENTEON LÄHTÖKOHTIA

- **Ihmisten terveys ja hyvinvointi ovat talouden tärkeimmät tavoitteet.** Ilman hyvinvoivia, osaavia ja muutokseen valmiita ihmisiä yhteiskunnalla ei ole voimavaroja toiminnan uudistamiseen.
- **Sivistys ja rikas kulttuuri ovat kestävyden inhimillinen perusta.** Niiden kautta luomme innostunutta toimijuutta ja laajasti hyväksytyjä keinoja toteuttaa kestävyysmurrosta.
- **Bruttokansantuotteen kasvun sijaan tulee tavoitella talouden parempaa laatua,** sillä talouskasvu ei aina paranna hyvinvointia. BKT:lla mitattu talouskasvu voi pilata ympäristöä, lisätä terveyshaittoja, kasata huono-osaisuutta ja hyödyttää harvoja kohtuuttomasti. Voimistuva eriarvoistuminen rapauttaa demokratiaa, sillä harvoille kertyvä vauraus antaa vaikutusvaltaa myös ohi demokraattisten prosessien.

Suomalaisten on joka tapauksessa sopeuduttava ja varauduttava moniin käynnissä oleviin globaaleihin muutoksiin. Hyvinvointiyhteiskunnan ydin voidaan kuitenkin säilyttää kestävyysmurrokseen tähtäävän määrätietoisen, johdonmukaisen ja nopean politiikan avulla. Kestävyysmurroksen hallittu toteuttaminen vaatii monien ajatusmallien, toimintatapojen ja rakenteiden muuttamista. Kestävyysmurroksessa tarvitaan uudenlaista talousosaamista. Päätäjien on asetettava talous luonnonvarojen riittävyyden ja ekosysteemien kestävyyn asettamiin rajoihin. Samalla

on etsittävä uudenlaisia tapoja rahoittaa kansalaisten tarvitsemat peruspalvelut. Liiketoiminnan ja teollisuuden uudistuksen pitää perustua ympäristölliseen kestävyteen. Teknologisten innovaatioiden lisäksi tarvitaan sosiaalisia innovaatioita, kuten kestävää liiketoimintaa tukevia sääntelyrakenteita. Talouspolitiikan päämääristä on keskusteltava avoimesti, sillä sen on kyettävä vastaamaan ilmastonmuutokseen, luontokatoon ja muihin globaaleihin riskeihin. Samalla tulee huomioida paikalliset huolenaiheet, tutkimustietoon perustuen ja samalla yhteistä ymmärrystä rakentaen.

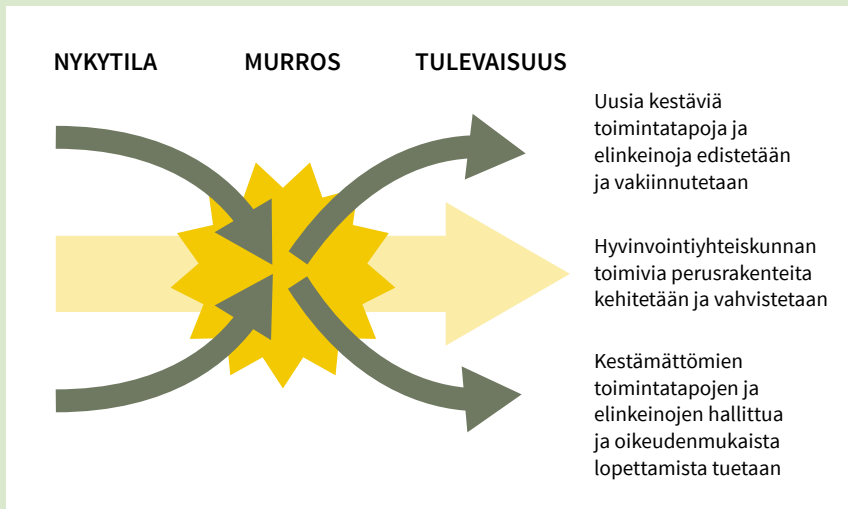
TAULUKKO 1. Kestävyyspaneelin ehdottamat kokonaiskestävyyden mittarit.

Mittarit ovat heti käyttöön otettavissa ja ne perustuvat olemassa olevaan ja jatkuvasti päivittyvään tietoon. Keskeisimmät avainindikaattorit on lihavoitu.

Lähde: Kestävyyspaneelin taustamuistio, 2024 ([luettavissa](#)).

EKOLOGINEN KESTÄVYYS	SOSIAALINEN KESTÄVYYS	TALOUDELLINEN KESTÄVYYS
Materiaalinen jalanjälki	Köyhien osuus väestöstä	Bruttokansantuote
Energian loppukulutus	Alle 5 v lasten kuolleisuusaste	Gini-kerroin
Kasvihuonekaasujen päästöt	Itsemurhakuolleisuus	Työllisyysaste
	Koulutuksen ja työharjoittelun ulkopuolella olevat nuoret	

KUVIO 1. Kestävyysmurroksen kaksoisstrategia

Kestävyysmurroksessa tarvitaan poliitikoilta päätöksiä, jotka tukevat uusien toimintatapojen ja teknologioiden kehittämistä sekä niiden käytön nopeaa kiihdyttämistä ja vakiinnuttamista. Poliittisia päätöksiä ja johdonmukaista sääntelyä tarvitaan myös estämään uusien haitallisten muutosten liikkeelle lähtö. Yhtä tärkeä osa kestävyysmurrosta on irtautuminen vakiintuneista, mutta luontoa liikaa kuormittavista tai sosiaalisesti kestävämmistä käytännöistä ja teknologioista, esimerkiksi fossiilien perustuvista ruoka- ja liikennejärjestelmistä. Nykyisiin oloihin optimoitujen ratkaisujen kyseenalaistaminen

vaatii kaukonäköistä rohkeutta. Tulee pystyä kohtaamaan eduistaan luopumaan joutuvien kritiikki sekä toteuttaa ratkaisut reilusti. Ihmisten muutoskykyä murroksessa tuetaan koulutuksen avulla sekä luomalla ihmisille vaikutusmahdollisuuksia heitä koskeviin päätöksiin. Monet suomalaisen yhteiskunnan nykyiset osat säilyvät ja vahvistuvat onnistuneessa kestävyysmurroksessa entisestään. Näitä ovat esimerkiksi laadukas koulutusjärjestelmä, kaikkia palveleva terveydenhuolto, toimiva demokratia sekä yhteiskunnallista joustokykyä lisäävä ihmisten välinen luottamus ja tasa-arvoisuus.

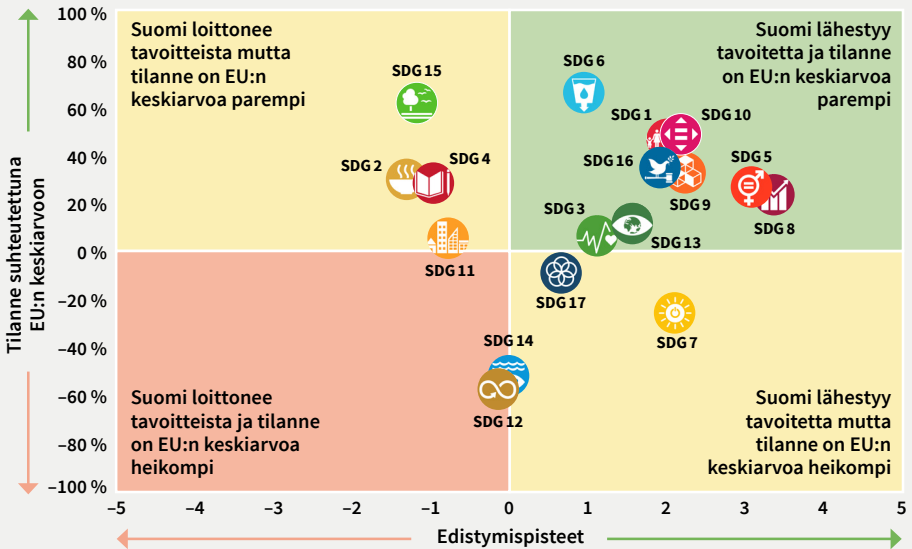
Innostava johtajuus luo kestävyyden kulttuuria

Suomi on jo vuosikymmeniä toteuttanut kestävän kehityksen politiikkaa, jossa on luotu strategioita, seurattu yhteiskunnan kehitystä ja pyritty edistämään kestävyttä erilaisten aloitteiden avulla. Menestyksemme monissa kestävässä kehityksen kansainvälisissä vertailuissa

kielii siitä, että useimmat hyvinvointivaltion rakentamisen sosiaaliset tavoitteet ovat tukeneet myös kestävässä kehityksen tavoitteita. Hyvinvointimme rakentuu kuitenkin liian suurelle luonnonvarojen kulutukselle, joten tarvitsemme uudenlaista hyvinvoinnin tuottamisen tapoja.

KUVIO 2. Suomi kestävässä kehityksen tavoitteiden toteuttajana. Lähde: Eurostat 2023.

Suomi on sitoutunut toteuttamaan 17 YK:n kestävässä kehityksen tavoitetta vuoteen 2030 mennessä. Muihin EU-maihin verrattuna Suomi suoriutuu paremmin sosiaalisten tavoitteiden edistämässä, mutta erityisesti ympäristötavoitteisiin pitää pyrkiä nykyistä määrätietoisemmin.

- SDG1** Ei köyhyyttä
- SDG2** Ei nälkää
- SDG3** Terveysttä ja hyvinvointia
- SDG4** Hyvä koulutus
- SDG5** Sukupuolten tasa-arvo
- SDG6** Puhdas vesi ja sanitaatio
- SDG7** Edullista ja puhdasta energiaa

- SDG8** Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua
- SDG9** Kestävää teollisuutta innovaatioita ja infrastruktuureja
- SDG10** Eriarvoisuuden vähentäminen
- SDG11** Kestävät kaupungit ja yhteisöt
- SDG12** Vastuullista kuluttamista

- SDG13** Ilmastotekoja
- SDG14** Vedenalainen elämä
- SDG15** Maanpäällinen elämä
- SDG16** Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta
- SDG17** Yhteistyö ja kumppanuus

Suomen kestävä kehityksen politiikka ei ole ollut riittävän vaikuttavaa. Siltä on puuttunut sektoreiden rajat ylittävää muutosvoimaa, eivätkä päättäjät ole osoittaneet sen suhteen riittävää joh-tajuutta.

Kestävä kehityksen politiikkaa pitää edistää samanaikaisesti monin keinoin. Ensinnäkin tarvitaan oikeudellisesti velvoittavaa sääntelyä EU:n ympäristö-tavoitteiden - kuten ilmasto, luonnon monimuotoisuus, pilaantumisen ehkäisy - toimeenpanemiseksi sekä kiertotaloutta edistävää lainsäädäntöä. Nämä varmistavat kestävyiden minimitason saavuttamisen. Toiseksi tarvitaan hinnoittelumekanismien kehittämistä nykyistä kattavammiksi, jotta markkinat huomioivat kaikki oleelliset sosiaaliset

ja ekologiset hyödyt ja haitat. Näiden lisäksi tarvitaan informaatio-ohjausta, kuten suosituksia, vapaaehtoisia tuotemerkintöjä ja tietoisuutta kohentavaa ja ajattelutapoja muuttavaa koulutusta sekä uusien taitojen opettelua.

Kestävyysmurroksessa tulee lisätä sekä tietoisuutta että aktiivista toimintaa. Rakenteita ja rutiineja tulee muuttaa siten, että ihmisten ja yritysten on mahdollista edistää kestävyttä arjessaan vaivattomasti, jopa huomaamattomasti.

Kestävyysmurroksen johtamisessa tarvitaan samanaikaisesti kykyä innostaa haluttua toimintaa ja asettaa haitalliselle toiminnalle rajat. Rajoista on paljon tutkimukseen perustuvaa tietoa ja poliittisesti asetettuja tavoitteita.

MAAPALLON RAJAT OVAT YLITTYMÄSSÄ

- Suurimpien riskien välttämiseksi asetettua ilmaston 1,5 asteen globaalin lämpenemisen rajaa ollaan jo ylittämässä.
- Luonnon monimuotoisuuden huipenemista ei pystytty pysäyttämään aiempiin tavoitevuosiin 2010 ja 2020 mennessä, eikä siinä nykytoimin onnistuta tavoitevuoteen 2030 mennessä. Pelkkä monimuotoisuuskadon hillintä ei myöskään riitä, vaan lisäksi tarvitaan luonnon ennallistamista.
- Asukasta kohden laskettu raaka-aineiden kulutus on Suomessa suurinta Euroopassa ja esimerkiksi muovin kierrätyksessä jäämme noin puoleen tavoitetasosta.

Monet kestävyysmurrosta edistävät **muutokset** elintavoissa ja kulutuksessa **parantavat** yksilöiden ja yhteisöjen **terveyttä ja hyvinvointia.**

Kestävyysmurroksen edistämiseen ja ihmisten innostamiseen on paljon käyttämättömiä keinoja. Yksi kestävyysmurroksen isoimmista esteistä on harhakäsitys siitä, että muut ihmiset eivät ole kiinnostuneita tai halukkaita toimimaan. Tosi-asiassa kestävyysmurrosta edistävillä toimilla on laaja kannatus sekä Suomessa että globaalisti. Oman maan päättäjiltä toivotaan enemmän toimenpiteitä esimerkiksi ilmaston hyväksi.

Olennaista systeemisen muutoksen edistämässä on myös kohdata ja tunnistaa sen vaikeus ja haasteet. Monet kestävyysmurrosta edistävät muutokset elintavoissa ja kulutuksessa parantavat yksilöiden ja yhteisöjen henkistä ja fyysistä terveyttä ja hyvinvointia.

Kestävyysmurrosta voivat edistää hyvin moninaiset toimijat: kuluttajat ja kansalaiset omilla päätöksillään, asiantuntijat työssään ja työntekijät arjen toimintamalleillaan, yritykset, kunnat ja muut organisaatiot omilla toimillaan ja yhteistyöllä kuluttajien tai julkisen vallan kanssa.

Kestävyysmurroksessa tarvitaan innostavaa ja reilua toimeliaisuutta, joka edellyttää monien lainsäädännössä määriteltyjen pelisääntöjen muuttamista. Kestävän kehityksen politiikkaa on vahvistettava niin, että kestävyysarviointi tulee lainvalmistelun ytimeen. Keskeistä on, että ekologiselle ja sosiaaliseen kestävyydelle määritellään rajat, joiden puitteisiin asetellaan muut lainsäädännössä määriteltävät velvoitteet ja tavoitteet.

Tulevaisuuden näkökulman ja kestävyyskysymysten aito huomioiminen lainsäädännössä on toteutettava esimerkiksi vahvistamalla tulevaisuusvaliokunnan roolia. Tämän lisäksi hallinnossa tulee rakentaa siltoja eri ministeriöiden, toimialojen ja ohjelmien välille. Tarvittaessa pitää uusia nykyisiä rakenteita ja käytäntöjä perusteitaan myöden esimerkiksi uudistamalla ministeriöiden toimialueet.

Toimeenpanon kitkaa voidaan vähentää asettamalla selkeät tavoitteet ja aikataulut, etsimällä konkreettisia yhteishyötyjä ja käsittelemällä rohkeammin ristiriitaisiakin tavoitteita ja velvoitteita.

Verotuksen ja tukien uudelleensuuntaus vahvistaa julkista taloutta

Hyvinvointivaltion kehittäminen ekologisesti kestäväksi vaatii muutoksia valtiontalouden rahoitukseen. Valtion on luovuttava joistakin rahoituslähteistä, uudelleensuunnattava verotusta ja otettava käyttöön kokonaan uusia rahoituslähteitä. Lineaaritalouden tai fossiilitalouden mukaista tuotantoa ja liiketoimintaa tulee verottaa kiertotaloudellista tai vähähiilistä tuotantoa enemmän.

Esimerkiksi fossiilisten polttoaineiden käytöstä perittävät verotulot loppuvat kokonaan, kun öljyn, kivihien ja maakaasun poltto energiaksi loppuu. Tämän takia erityisesti liikenteessä on siirryttävä polttoaineverotuksesta muuhun ohjaukseen, kuten henkilöauton omistamiseen, painoon, käyttöpaikkaan tai ajokilometreihin perustuvaan verotukseen.

Nopeasti muuttuvassa ympäristössä tarvitaan jatkuvaa julkisen talouden rahoituslähteiden uudelleentarkastelua, jotta veropohja pysyy riittävän kattavana. Samalla ohjataan kehitystä haluttuun suuntaan. Kestävyysmurroksen toteuttaminen vaatii ja mahdollistaa myös kokonaan uusien rahoituslähteiden käyttöönoton.

Lyhyellä aikavälillä voidaan luopua ympäristölle haitallisista tai sosiaalisesti eriarvoistavista tuista, mutta näiden kokonaismäärä on melko pieni. Pidemmällä aikavälillä voidaan kehittää uusia rahoituslähteitä uudistamalla verotuksen rakenteita, mutta tämä vaatii usein kansainvälistä sopimista esimerkiksi verovälttelyn ja harmaan talouden vähentämiseksi. Kaikkein suurimmat kustannussäästöt kestävyysmurroksesta syntyvät ennaltaehkäisystä. Esimerkiksi liikkumattomuuden, epäterveellisen ruokavalion tai luontokadon aiheuttamia ongelmia on paljon halvempaa ehkäistä kuin yrittää korjata jälkikäteen.

Seuraavaan taulukkoon on koottu esimerkkejä erityyppisistä kansallisista toimista, joilla valtio voi edistää kestävyysmurrosta ja tervehdyttää taloutta samanaikaisesti. Kestävyysmurroksen mukanaan tuomat rakenteelliset muutokset ja innovaatiot mahdollistavat varsinkin pitkällä aikavälillä merkittäviä rahallisia säästöjä ja ennaltaehkäisevät kuluja.

TAULUKKO 2. Esimerkkejä kestävyysmurroksen rahoitusmahdollisuuksista.

Lähde: Kestävyyspaneelin taustamuistio, huhtikuu 2024 ([luettavissa](#)).

	TOIMENPIDE	KUVAUS	VUOSITTAINEN SUURUUSLUOKKA (€) JA VAIKUTUKSEN LUONNE
Menojen ennaltaehkäisy	Liikkumattomuuden kustannukset	Jalankulun, pyöräilyn ja joukkoliikenteen kehittäminen. Työpaikka-, koulu- ja arki liikunta.	Useita miljardeja (säästöpotentiaali)
	Mielenterveyden häiriöiden kustannukset	Ennaltaehkäisevät mielen-terveyspalvelut, kuntoutus ml. luontohoiva.	Useita miljardeja (säästöpotentiaali)
	Ilmastonmuutoksen mukanaan tuomat kustannukset	Hillintä ja sopeutuminen: Esim. tulva- ja myrskytuhot, globaali pakolaisuus, tautiriskit	Useita miljardeja (säästöpotentiaali erityisesti pitkällä aikavälillä)
	Luontokadon mukanaan tuomat kustannukset	Luonnonsuojelu. Heikentyneiden ekosysteemien ennallistaminen, menetettyjen ekosysteemi-palveluiden korvaaminen teknisillä ratkaisuilla.	Useita miljardeja (säästöpotentiaali erityisesti pitkällä aikavälillä)
Kattava rahoituspohja ja uudet rahoituslähteet	Varallisuuseroja kaventava pääomaverotus	Varallisuusvero, varain-siirtovero arvopapereille, pääomatuloveron korotus	Miljardi (verotulojen lisäys)
	Veropohjan laajentaminen erityisesti terveys- ja ympäristöperustaisesti	Puunpolton energia-verotus, terveysperusteiset verot sokerin, suolan ja rasvan käytölle	Satoja miljoonia (verotulojen lisäys)
	Verovälttelyn ja aggressiivisen verosuunnittelun vaikeuttaminen	Maastapoistumisvero, harmaan talouden tehostettu torjunta	Satoja miljoonia (verotulojen lisäys)

>>

	TOIMENPIDE	KUVAUS	VUOSITTAINEN SUURUUSLUOKKA (€) JA VAIKUTUKSEN LUONNE
Suorien tukien uudelleensuuntaus tai vähentäminen ja verohuojennuksista luopuminen	Maataloustuet	Pinta-alaperustaisten peltotukien ja kansallisten tukien uudistaminen ympäristöperustaisiksi	Miljardi (tuen uudelleensuuntaus)
	Liikenteen tuet	Lentoliikenteen, vesi- ja maakuljetusten tuet, työmatkavähennysten ylikompensointi	Sata miljoonaa (säästö tukien leikkauksesta)
	Yritysten verotus	Listamattomien yhtiöiden osinkojen verohuojennuksesta ja rahoitussektorin arvonnlisäverottomuudesta luopuminen	Satoja miljoonia (verotulojen lisäys)

Lähteet ja kirjallisuutta

- Andre P. ym. 2024. Globally representative evidence on the actual and perceived support for climate action. *Nature Climate Change* 14: 253–259. [Luettavissa](#)
- EEA 2024. Delivering justice in sustainability transitions. European Environment Agency. Briefing 29.2.2024. [Luettavissa](#)
- Eurostat 2023. Sustainable development in the European Union – Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context – 2023 edition. Eurostat. [Luettavissa](#)
- GSDR 2023. Global Sustainable Development Report 2023. United Nations. [Luettavissa](#)
- Haila, K. ym. 2023. Suomen Agenda2030-toimeenpanon arviointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:8. [Luettavissa](#)
- Hebinck, A. ym. 2022. An actionable understanding of societal transitions: the X-curve framework. *Sustainability Science* 17: 1009–1021. [Luettavissa](#)
- Kestävyyspaneeli 2020. Kuusi polkua kestävyYTEEN: evästyKset systeemisen kestävyysmurroksen edistämiseksi Suomessa. [Luettavissa](#)
- Kestävyyspaneeli 2022. Myönteinen tulevaisuus Suomelle. [Luettavissa](#)
- Kestävyyspaneeli 2024. Kestävän talouden mittarit Suomelle. Kestävyyspaneelin taustamuistio 1/2024. [Luettavissa](#)
- Kestävyyspaneeli 2024. Miten kestävyysmurros rahoitetaan? Kestävyyspaneelin taustamuistio 2/2024. [Luettavissa](#)
- Linnanen, L. & Kentala-Lehtonen, J. 2023. Kuuden ministeriön malli varmistaisi kestävyysmurroksen. Kestävyyspaneelin blogi 31.5.2023. [Luettavissa](#)
- Pouta, E. ym. 2023. Assessing the economics of biodiversity in Finland: National implications of the Dasgupta Review. *Publications of the Ministry of the Environment* 2023:4. [Luettavissa](#)
- Robeyens, I. 2024. *Limitarianism. The Case Against Extreme Wealth*. Penguin Books.
- Soininen, N. ym. 2021. A brake or an accelerator? The role of law in sustainability transitions. *Environmental Innovation and Societal Transitions* 41: 71–73. [Luettavissa](#)
- UN 2023. Sustainable Development Goals Report 2023. United Nations. [Luettavissa](#)
- WEF 2024. Global Risk Report 2024. World Economic Forum. [Luettavissa](#)

Kestävyyspaneeli on riippumaton asiantuntijaelin, joka tukee kestävään kehityksen vaikuttavaa päätöksentekoa ja yhteiskunnallista keskustelua Suomessa. Se luo tutkimukseen perustuvaa ymmärrystä sekä edistää ympäristö-, talous- ja sosiaalisten kysymysten yhteensovittamista.

Panelistit

Lassi Linnanen (puheenjohtaja)
Anna-Maria Teperi (varapuheenjohtaja)
Leena Aarikka-Stenroos
Minna Halme
Jouni J.K. Jaakkola
Minna Kaljonen
Päivi Kinnunen
Mikko Mönkkönen
Ilkka Ratinen
Arto O. Salonen
Katriina Siivonen
Katriina Soini
Niko Soininen
Reetta Toivanen

Kestävyyspaneelin koordinaatio

Johanna Kentala-Lehtonen, Jari Lyytimäki,
Juulia Hassinen, Satu Aavanranta

Tähän politiikkasuositukseen liittyy keväällä 2024 julkaistu *Mikä kestää?* -podcast- ja blogisarja, joka löytyy kestävyyspaneelin kotisivujen kautta.

www.kestavyyyspaneeli.fi

Kestävyyspaneeli, Helsinki 2024

Viittausohje:

Kestävyyspaneeli (2024). Suomesta kestävyysmurroksen onnistuja: Rajana luonto, voimana ihmiset. Kestävyyspaneelin politiikkasuositus 1/2024.

Ulkoasu: Annika Roitto/Stilla Creative Oy Ab

CC BY-SA 4.0

ISBN 978-952-69830-7-3 (pehmeäkantinen)

ISBN 978-952-69830-8-0 (PDF)